

ПІСНЯК Валентина Степанівна – аспірант, викладач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі УДПУ імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування трудових компетентностей молодших школярів в умовах освітньої інклюзії.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOMAR Olha Anatolivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Inspector, Head of the Department of Professional Methods and Innovative Technologies in Primary School.

Circle of scientific interests: Improvement of educational activity in the conditions of ZVO on the basis of interactive technologies; professional training of students in the context of the project «New Ukrainian School».

PISNYAK Valentina Stepanivna – Graduate Student, Teacher of the Department of Professional Methods and Innovative Technologies in the Primary School of UDPU named after Pavel Tychna.

Circle of scientific interests: future teacher training for developing students labour competence in inclusive educational environment.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2021 р.

УДК 378:37.091.21

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-194-29-33

ЗАБЛОЦЬКА Ольга Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри «Лабораторна діагностика», Житомирського медичного інституту

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0850-5754>
e-mail: olgazabl55@gmail.com,

НІКОЛАЄВА Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, асистент кафедри «Лабораторна діагностика», Житомирського медичного інституту

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9692-726X>
e-mail: irinaniknik5@gmail.com

СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна парадигма вищої освіти націлює освітню діяльність закладів вищої освіти на формування чітких професійно вагомих компетентностей і результатів навчання здобувачів. У таких умовах пріоритетного значення у підготовці фахівців набуває студентоцентризм. Імплементация студентоцентрованого підходу у вищу школу неможлива без розуміння сутності студентоцентрованого освітнього середовища, нових векторів взаємодії у системі «студент – викладач» та особливостей студентоцентризму як інноваційного підходу до організації освітнього процесу у вищій школі, що становить актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Феномен студентоцентрованого навчання (Student-centered approach/Learner-centered approach) є предметом дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців.

O'Neill G. і McMahon T. вважають, що студентоцентроване навчання ґрунтується на можливості вибору студентами освітніх орієнтирів, високому ступені їхньої активності, проблемності навчання [10, с. 32], рівноправності стосунків між викладачами і студентами [10, с. 37]. До основних стратегій

студентоцентрованого навчання науковці відносять – усвідомлення студентами цілей та активізацію їхньої діяльності; орієнтацію на міжособистісну взаємодію з використанням дискусійних груп [10, с. 33].

На думку Н. Сінельнікової та Г. Удовіченко:

– «основними категоріями студентоцентрованого навчання є результати навчання і компетентності» [7, с. 212] як головний підсумок «освітнього процесу з точки зору дійсно набутих знань та їх розуміння» [9];
– «студентоцентроване навчання спрямоване на розширення прав і можливостей студентів, орієнтацію на їх самостійність, умотивованість, професійну зорієнтованість та постійне професійне зростання» [7, с. 215];
– при студентоцентрованому навчанні студенти «виступають у ролі свідомих та здатних нести відповідальність за своє навчання індивідів» [7, с. 215];

Brandes D., Ginnis P., S. J. Lea, D. Stephenson, J. Troy і V. Barnes розкривають принципи студентоцентрованого навчання, серед яких:

– «опора на активне, а не пасивне навчання»;
– «акцент на глибоке навчання та розуміння»;
– «взаємозалежність між викладачем і студентом»;

- «взаємоповага у відносинах викладач-студент»;
- «підвищене почуття автономії у студента»;
- «відповідальність та підзвітність з боку студента»;
- «рефлексивний підхід до процесу викладання і навчання» [13, с. 322];
- «викладач – помічник і ресурс» [12, с. 31–32].
- залучення студентів до виконання проєктів, використання веб-технологій та оцінювання [11].

Упровадження студентоцентрованого навчання у вищу школу в контексті вимог Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи спрямовує освітній процес на «узгодженість між результатами навчання», «навчальної та викладацької діяльності», «методів і критеріїв оцінювання» [2, с. 24], «розроблення освітніх програм, які зосереджуються на результатах навчання, ураховують особливості пріоритетів особи, що навчається, ґрунтуються на реалістичності запланованого навчального навантаження, яке узгоджується із тривалістю освітньої програми»; наданні студенту більших можливостей «щодо вибору змісту, темпу, способу та місця навчання» [4, с. 61].

Метою статті є визначення особливостей студентоцентризму як інноваційного підходу до організації освітнього процесу у вищій школі, аналіз феномену студентоцентрованого освітнього середовища, його ресурсів у закладі вищої освіти, шляхів взаємозв'язків у системі «студент – викладач».

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» студентоцентрований підхід до організації освітнього процесу передбачає:

- «заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу;
- створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії;
- побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу» [3].

Звернення до літературних джерел засвідчило, що означення поняття «освітнє середовище» не закріплене в жодному із законодавчих актів України, не розкрито воно й – у словникових виданнях. З метою встановлення сутності даного поняття дослідили трактування близьких за змістом

понять «середовище», «освіта», «освітня діяльність» та з'ясували думку деяких науковців стосовно означеного феномену.

У новому тлумачному словнику української мови поняття «середовище» трактується як «соціально-побутові умови, в яких проходить життя людини; оточення» [5, с. 265].

В енциклопедії освіти зазначається, що «освіта» – це процес «створення умов для повноцінної реалізації внутрішнього потенціалу індивіда і його становлення як інтегрованого члена суспільства» [1, с. 615].

У національному освітньому глосарії «освітня діяльність» тлумачиться як «діяльність вищих навчальних закладів/закладів вищої освіти, що провадиться з метою забезпечення здобуття вищої, післядипломної освіти і задоволення інших освітніх потреб здобувачів вищої освіти та інших осіб» [4, с. 42].

У наукових джерелах наводяться такі означення поняття «освітнє середовище»:

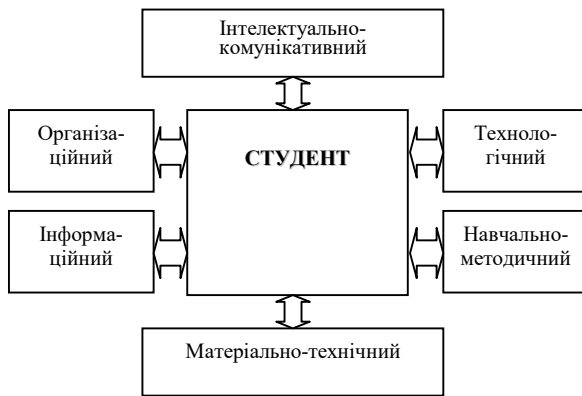
– «цілісність спеціально організованих педагогічних умов розвитку особистості» [8, с. 1].

– «психолого-педагогічна реальність, історичне поєднання впливів і спеціально створених педагогічних умов та обставин, спрямованих на формування і розвитку особистості студента» [6].

Узагальнюючи вищенаведені означення, можна дійти висновку, що *освітнє середовище закладів вищої освіти* – це комплекс спеціально створених умов, у яких здійснюється їхня освітня діяльність. Наведене трактування потребує уточнення в контексті упровадження у вищу школу принципів студентоцентризму.

У своєму дослідженні ми будемо розглядати «студентоцентроване освітнє середовище» з позицій системного підходу, тобто як систему створених у світі (глобальний рівень), країні (регіональний рівень), закладі вищої освіти (локальний рівень) взаємопов'язаних різнобічних умов реалізації усіх освітніх потреб студентів, насамперед, здобуття ними якісної вищої освіти, як запоруки успіху та конкурентоспроможності на ринку праці.

До таких умов (особливостей «реальної дійсності, при яких відбувається або здійснюється що-небудь» [5, с. 617]) на локальному рівні студентоцентрованого освітнього середовища відносимо систему ресурсів закладів вищої освіти, орієнтованих на задоволення освітніх та інших потреб й інтересів студентів (рис. 1).

Рис. 1. Ресурси студентоцентрованого освітнього середовища закладу вищої освіти

Сутність кожного з ресурсів студентоцентрованого освітнього середовища закладу вищої освіти розкрита в таблиці 1.

Таблиця 1
Сутність ресурсів студентоцентрованого освітнього середовища закладу вищої освіти

Назва ресурсу	Сутність ресурсу
Інтелектуально-комунікативний	Високий науковий, професійний та культурний рівень науково-педагогічних працівників; діалогічний стиль міжособистісного професійного спілкування; наявність психолого-соціальної служби
Організаційний	Вибір студентами індивідуальної освітньої траєкторії – освітніх програм, дисциплін за вибором, тематики науково-дослідної роботи, баз практик; зручний розклад занять; регулювання змісту та якості освіти через участь студентів у роботі вчених рад (факультетів, закладу вищої освіти), навчально-методичних комісій спеціальностей (разом із викладачами та роботодавцями) з розробки та оновлення освітніх програм; систематичний моніторинг якості освітніх послуг тощо
Навчально-методичний	Використання сучасних освітніх програм, навчальних планів, варіативних програм

	навчальних дисциплін, силабусів, підручників, навчальних посібників, практикумів, робочих зошитів, глосаріїв та ін.
Інформаційний	Інформаційні системи закладу вищої освіти, веб-сайти кафедр, інформаційні бази Інтернет, репозитарії, паперові та електронні носії інформації бібліотек тощо
Технологічний	Різноманітні технології навчання та викладання, контролю й оцінювання результатів освіти
Матеріально-технічний	Сучасна матеріально-технічна база закладу вищої освіти з урахуванням різноманітних потреб студентів, у тому числі – особливих освітніх потреб (обладнати сучасними приладами лабораторії, комп'ютерні класи, бази практик, бібліотека, спортзали, їдальні, гуртожитки тощо)

Упровадження студентоцентризму в закладу вищої освіти спонукає до перегляду сутності взаємозв'язків у системі «студент – викладач». Змінюються освітні функції суб'єктів даної системи, рівень активності й відповідальності, вектори їхньої взаємодії:

– студент стає активним, самостійним, відповідальним, професійно умотивованим суб'єктом навчання;

– викладач виконує функції мотиватора, організатора, керівника, систематизатора, інтелектуального ресурсу, консультанта, помічника;

– в умовах студентоцентрованого освітнього середовища закладу вищої освіти взаємодія студента і викладача відбувається у площині ефективної партнерської освітньої діяльності, взаємоповаги, взаємної відповідальності за результати навчання, постійного моніторингу якості навчання і викладання.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Підводячи підсумки, зазначимо, що студентоцентризм як підхід до організації освітнього процесу має такі особливості:

– проголошує студента центральною фігурою освітнього середовища закладу вищої освіти, що свідомо і самостійно обирає власну

освітню траєкторію, несе відповідальність за свої навчальні досягнення, поєднує навчання та науково-дослідну роботу, має можливість, використовуючи надані закладом ресурси, задовольнити освітні потреби та інтереси;

– визначає пріоритетну ціль освітньої діяльності – сформованість результатів навчання студентів;

– передбачає підвищення рівня умотивованості, активності, автономності, професійної налаштованості та рефлексії студентів;

– урізноманітнює освітні функції викладача;

– трансформує освітню взаємодію студентів і викладачів у партнерську площину;

– забезпечує узгодженість між навчанням та викладанням через розроблення і постійне оновлення освітніх програм, спрямованих на формування компетентностей і результатів навчання студентів; силабуси, які визначають цілі, структуру, актуальність і професійну спрямованість змісту, чіткі й зрозумілі методи, вимоги та критерії контролю й оцінювання результатів навчання студентів, джерела необхідної інформації;

– спонукає до використання активних й інтерактивних методів, сучасних форм і засобів навчання;

– передбачає систематичний моніторинг якості освітніх послуг;

– націлює фахову підготовку у закладах вищої освіти на успіх і конкурентоспроможність студентів на ринку праці.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у розробці методичних підходів до організації навчальних занять з дисциплін у контексті студентоцентризму.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система : довідник користувача / пер. з англ.: Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова. 2-ге вид. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 106 с.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020. № 24. с. 170). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#Text>
4. Захарченко В. М., Калашнікова С. А., Луговий В. І., Ставицький А. В., Рашкевич Ю. М., Таланова Ж. В. Національний освітній глосарій : вища освіта / за ред. В. Г. Кременя. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.
5. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко.

Київ: Аконті, 2008. Т. 3. 862 с.

6. Образовательная среда, её определение и компоненты. [Електронний ресурс]. URL: <https://infourok.ru/obrazovatel'naya-sreda-eyo-opredelenie-i-komponenti-3104958.html>

7. Сінельнікова Н. О. Студентоцентризоване навчання як домінанта розвитку вищої освіти. / Сінельнікова Н. О. // Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис: Інтеграція вищої освіти і науки. № 1 (3), 2015. С. 212.

8. Тарасов С. В. Образовательная среда: понятие, структура, типология. [Електронний ресурс]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obrazovatel'naya-sreda-ponyatie-struktura-tipologiya>

9. Удовіченко Г. М. Компетентнісний підхід як складова «студентоцентризованої освіти». [Електронний ресурс]. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2012/Pedagogica/2_97735.doc.htm

10. O'Neill G., McMahon T. Student-Centered Learning: WHAT DOES IT MEAN FOR STUDENTS AND LECTURERS? [Електронний ресурс]. URL: file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Roaming/Downloads/oneill-mcmahon-Tues_19th_Oct_SCL.pdf

11. Barnes V. Five Steps To Create A Progressive, Student-Centered Classroom. [Електронний ресурс]. URL: <http://inservice.ascd.org/five-steps-to-create-a-progressive-student-centered-classroom>

12. Brandes D. A Guide to Student Centred Learning / D. Brandes, P. Ginnis. Oxford : Blackwell, 1986. – P. 12.

13. Lea S. J. Higher Education Students' Attitudes to Student Centred Learning: Beyond 'educational bulimia' / Lea S. J., Stephenson D., Troy J. // Studies in Higher Education. 2003. № 28(3). P. 321–334.

REFERENCES

1. *Entsiklopediya osvity*. (2008). [Encyclopedia of Education]. Kyiv.
2. *Yevropeyska kreditna transferno-nakopichuvalna sistema*. (2015). [European credit transfer and accumulation system]. Lviv.
3. Zakon Ukraini «Pro vnesenniya zmin do deyakih zakoniv Ukraini schodo vdoskonalenniya osvitnouyi diyalnosti u sferi vischoyi osviti». (2020). [Law of Ukraine «On Amendments to Certain Laws of Ukraine on Improving Educational Activities in the Sphere of Higher Education»].
4. Zaharchenko, V. M., Kalashnikova, S. A., Lugoviy, V. I., Stavitskiy, A. V., Rashkevich, U. M. i Talanova Zh. V. (2014). *Natsionalniy osvitiy glosariy: vischa osvita*. [National Education Glossary: Higher Education]. Kyiv.
5. *Noviy tлумачniy slovník ukrayinskoyi movy: y 3 t*. (2008). [New explanatory dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv.
6. *Obrazovatel'naya sreda, yee opredeleniye i komponenty*. (2014). [Educational environment, its definition and components].
7. Sinelnikova, N. O. (2015). *Studento-tsentrovane navchannia yak dominanta rozvutku*

vischoyi osvity. [Student-centered learning as a dominant development of higher education].

8. Tarasov, S. V. (2011). *Obrazovatel'naya sreda: ponyatiye, struktura, tipolodiya*. [Educational environment: concept, structure, typology].

9. Udovichenko, G.M. (2012). *Kompetentnisniy pidhid yak skladova «studentotsentrovanoi osvity»*. [Kompetentnisniy pidhid as a component of «studententered education»].

10. O'Neill, G. and McMahon, T. (2014). *Navchannya, oriyentovane na studentiv: SHCHO TSE ZNACHYT' DLYA STUDENTIV I LEKTORIV? [Student-Centered Learning: WHAT DOES IT MEAN FOR STUDENTS AND LECTURERS?]*.

11. Barnes, V. (2013). *P'yat' krokiv do stvorennya prohresyvnoho klasu, oriyentovanoho na uchniv*. [Five Steps To Create A Progressive, Student-Centered Classroom].

12. Brandes, D. and Ginnis P. (1986). *Posibnyk z navchannya, oriyentovanoho na studentiv*. [A Guide to Student Centred Learning]. Oxford:

13. Lea, S. J., Stephenson, D., and Troy, J. (2003). *Stavlennya studentiv vyshchyykh navchal'nykh zakladiv do navchannya, oriyentovanoho na studentiv: Poza» «osvitn'oyu bulimiyeyu»* [Higher Education Students' Attitudes to Student Centred Learning: Beyond «educational bulimia»]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЗАБЛОЦЬКА Ольга Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри «Лабораторна діагностика» Житомирського медичного інституту.

Наукові інтереси: професійна освіта, теорія та методика навчання хімії, проблеми і перспективи підготовки фахівців спеціальності «Технології медичної діагностики та лікування», фізико-хімічні методи лабораторної діагностики.

НИКОЛАЄВА Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, асистент кафедри «Лабораторна діагностика» Житомирського медичного інституту.

Наукові інтереси: теорія та методика професійної освіти, проблеми і перспективи підготовки фахівців спеціальності «Технології медичної діагностики та лікування».

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ZABLOTSKA Olga Serghiiivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Laboratory Diagnostics of Zhytomyr Medical Institute of Zhytomyr Regional Council.

Circle of scientific interests: professional education, theory and methods of teaching chemistry, problems and prospects of training specialists in the specialty «Technologies of medical diagnostics and treatment», physical and chemical methods of laboratory diagnostics.

NIKOLAEVA Iryna Mykolayivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant of the Department of Laboratory Diagnostics of Zhytomyr Medical Institute of Zhytomyr Regional Council.

Circle of scientific interests: theory and methods of vocational education, problems and prospects of training specialists in specialty «Technologies of medical diagnostics and treatment».

Стаття надійшла до редакції 27.04.2021 р.

УДК 373.5: 821.161.2

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-194-33- 37

ЛІЛІК Ольга Олександрівна –

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови і літератури

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5187-1944>

e-mail: lilik8383@ukr.net

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Й ЛІТЕРАТУРИ:
РІВНІ І ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах активного реформування систем середньої і вищої освіти відповідно до європейських стандартів постає необхідність пошуку оптимальних шляхів підвищення ефективності освітнього процесу, зокрема і в контексті підготовки майбутніх учителів, які мають стати тими «агентами змін», які будуть реалізовувати на практиці всі положення, задекларовані в державних документах, що визначають основні напрями модернізації української освітньої системи на сучасному етапі. Як результат, посилюється увага до змістових і процесуальних компонентів професійної освіти майбутніх

учителів загалом і вчителів української мови і літератури зокрема. Одним із шляхів інтенсифікації освітнього процесу в закладах вищої освіти є міждисциплінарна інтеграція, яка має забезпечити системність і ґрунтовність набутих компетенцій. Це набуває особливого значення в умовах Нової української школи, одним із завдань якої є формування особистості, здатної ефективно розв'язувати навчальні і професійні завдання на основі застосування сформованих компетентностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема обґрунтування методологічно-теоретичних засад